

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cerimonien Vande Heylighe Roomsche Kercke Raeckende De Processien, De Pelgrimagien, Het Vvy-Water Ende Begravenisse

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1669

§. III. Korte bschrijvinge va[n]de Pelgrimagie vande Keyserinne Helena
naer't H. Landt, uyt verscheyden oude Schrijvers.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34094

Korte beschrijvinge vāde Pelgrimagie vande Keyserinne *Helena* naer't H. Landt, wt verscheyden oude Schrijvers.

Eusebius. Anno 326.

Libro 3. vita Constantini Capite 41.

Illā cum Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis & effectiōnis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo Imperatore, eiusque liberis gratias agendas esse putaret, ætate iā ingravescente, singulari quodam consilio adducta, venit tum sacrosanctam terrā oculis illustrata, tum gentes Orientem incolentes conspectura: Ac postquā locis, in quibus servatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idque cōvenienter prophætico sermōni dicenti: Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus: pietatis suæ monumenta, quibus post se relictis, posteris hominibus prodesset, statim fabricare aggreditur: Nam Deo, quem adoraverat, duo dicavit templa: quorum alterū ædificavit in monte unde ascenderat, alterum ad obscurum illud antrum natiuitatis eius.

Helena de Moeder van Constantinus, als sy booz hadde ghenomen aen Godt de regeerder van al/te gheben eene gifte van een Godtzuchtigh ghemoet ende goet-jonctighepdt / ende haer liet boozstaen dat sy hem moest bedancken booz haer sone de Keyser ende sijne kinderen / als sy nu out was booz eenen besonderen raedt aengepozt wesende / is gekomen eens-deels om met haere ooggen te sien het H. Landt/ eens-deels om te besichtighen de natien die in den oosten woonen: Ende naer dat sy aen de plaersen/in de welke ke gedrukt waeren de voetstappen des Salighmaeckers / behoorzijche eerbiedinghe hadde ghehoont / ende dat ghelijcksojnigh aen de woorden vanden Propheet / segghende: Wy sullen aenbidden in de plaetse, daer sijne voeten ghestaen hebben; sy begint terstont te hontwen de teekenen van haere godtzuchtighepdt / met de welke sy aen de naekomelingen soude pzoftje doen: Want sy heeft aen Godt twee kercken toe-geepgen: waer van sy de eerste heeft gebouwt op den berg van waer sy op-ghelommen was / de andere/by die duytere speloncke van sijne gheboozte.

Ruff.

Ruffinus. Anno 390.

Historia Ecclesiastica libro 1. Capite 7.

Op de selve tijt Helena de Moeder van Constantinus, eene vrouwe die haers gelijck niet en hadde in gheloope / ende godbzuchtigheyt des ghemoets / ende die upstact in grootbaedighydt / vermaent synde dooz de goddelijcke openbaringhen / reys nae Jerusalem, ende ondersoekt vande inwoonders waer de plaetse was / in de welcke het heyligh Licbaem Christi, hadde ghehangen aen t Cruys.

Per idem tempus, Helena, Constantini mater, femina incomparabilis fide, & religione animi. ac magnificentia singulari, divinitus admonita Hierosolymam petit, atque ibi locum, in quo sacrosanctum corpus patibulo affixum penderat, ab incolis perquirat

Socrates. Anno 440.

Historia Ecclesiastica libro 1. Capite 13.

Helena, de moeder des Keysers / vermaent sijde van Godts weghe in den droom / reys nae Jerusalem: Ende als sy het oudt Jerusalem ghebonden hadde / heel verlaeten / sy soekt meerstelick het graf Christi, in het welck hy begraven is gheweest / ende upt het welck hy berresen is / ende ten lesten / al-hoe-welker qualijck / dooz de hulpe Godts / sy vindt. Op de plaetse van t graf bouwt sy eene magnifike / ende schoone kercke / recht ober het oudt ende verlaeten Jerusalem, welke kercke sy ghenoecht heeft het nentwe Jerusalem. Zoo haest en hadde sy dese kerck niet volmaecht / oft sy heeft noch eene andere niet minder als d'erste ghebouwt by Bethleem in de sploncke daer Christus ghebozen is nae den bleesche: Ende noch eene andere op den bergh van waer hy is opgeklimmen.

Helena Imperatoris mater, in somnijs divinitus admonita. Hierosolymam iter capit. Et cum veterem illam Jerusalem desertam offenderet, Christi monumentum, in quo sepultus est, & ex quo resurrexit, diligenter pervestigat; ac tandem, licet valde aegre, Deo tamen illi opem ferente, reperit: ad locum monumenti magnificum, & egregium templum, quod novam Jerusalem nuncupabat, e regione veteris illius & desertae Jerusalem exaedificat, simul templum absoluit, apud Bethleem, in antro illo ubi Christus natus erat secundum carnem, alteram ecclesiam illo non inferiorem extruxit, quin etiam alteram in monte unde Christus ascenderat.

Sozomenus. Anno 440.

Historia Ecclesiastica Libro 2. Capite 1.

Byhang op den selven tijdt / is Helena de moeder

Per idem fere tempus, Helena Imperatoris

totis mater, venit Hierosolymam, cum precandi causâ, tum sancta illa loca iuvifendi. Quæ quoniam pio animo erga Religionem Christianam erat affecta, visa est sibi operæ pretium factura, si lignum crucis veneranda invenire posset. Præterea duo templa conſtruit, alterum in Bethleem ad speluncam illam in quâ Christus natus est, alterum in summo vertice montis Oliveti unde ad cælum ascendit.

Hæc itineris labores subire non recusavit neque senectutis in valetudinem (nam paulo ante mortem, quam octogefimum annu atatis agens oppetebat, istud iter fecit) omnino animo complexa est. His rebus constitutis templa ob magnitudinem amplissima, & illustrissima ob splendorem extruere cepit.

Helena mater Principis Constantini, cum Hierosolymam agnosceret concupisceret reperta ibi idola, ac templa protrivit. Mox usa regni viribus, Basilicam in loco dominicæ passionis, Resurrectionis, & Ascensionis

48 Cerimonien raeckende de Pelgrimage moeder banden Keyser te Ierusalem gheschicmen / eens-deels om te bidden / eens deels om die heylighe plaetsen te besoeken. Welcke / soo sy met een godtruychigh ghevoelt moet / seer gheaffectoneert was tot de Christelijche Religie / heeft haer laeren voornemen staen / dat het een goet werck soude wesen / indien sy kost vinden het hout van her tweedigh Crucx. Sy houthor daer-en-boven twee Kercken / de eene in Bethleem, by die speluncke daer Christus ghebozen is / de andere op den hooghste top vanden Bergh van Oliveten, waer van sy ten Hemel is opghestommen.

Theodoretus. Anno 430.

Historia Ecclesiastica libro I. Capite 18.

Helena en heeft niet gheschroomt te ontsaen den arbeidt vande reyse / noch aenghesien de ongesontheit van haeren ouderdom (want sy heeft dese reyse gedaen / een twintigh voer haere doot / oudt wesende raechterlyc jaeren) nae dat sy het graf des Heeren ende het Crucx hadde ghebonden / gheest begynnen Kercken te houten / die ter oeffenike van haere grootte / seer ruym / ende wylwaeren / ter doosaecke van haeren lustighe seer doozluychigh.

Severus Sulpicius Anno 420.

Sacra Historia libro 2. sub mediam.

Helena, de moeder vanden Prince Constantinus, soo sy begheerte hadde om Ierusalem te besoeken heeft de af-godische heelden / ende tempels / die sy daer vont / ter eerden ghebrocken / ende ghebruyckende de macht der rijckty / heeft Kercken ghebovut op de plaetsen van her lijden des Heeren / van de doozluychigh / ende vanden Hemel waer.

nær H. Lant, Graven der Martel. &c. 49
haer van die selve Coninghtune / is als dan
het Crups des Heeren ghevonden gheweest.

Den H. Paulinus. Anno 420.

Epistolá 11. ad Severum.

Helena, dooz het in-gheben Godts / heeft
van haeren Sone ghevzaeght / dat hy haer
ooslof wilde gheben / om alle die plaetsen / de
welcke gheteekent waeren met de boetstap-
pen des Heeren / ende met de lichtteekenen
van de goddelijcke wercken / ende welbaeden
tot ons / te supveren / ende de af-goden daer
op te werpen &c. 'twelck soo sy van haeren
Sone hadde vercreghen / heeft de schar des
rijckes ghebruyckt / ende verscheyde Kercken
ghehouwt naemelijck op de plaetsen / van
de Gheboorte / het Ujden / de verrijfentisse /
ende hemelbaert des Heeren.

Den H. Ambrosius. Anno 374.

Oratione de obitu Theodosij.

Helena, is in alle haeste ghereyst nae Ieru-
salem, ende heeft gebolgh de plaetse van het
Ujden des Heeren. Sy is ghekomen / ende
heeft beginnen te besoecken de heylige plaet-
sen / ende den H. Gheest heeft haer inghe-
gheben / dat sy het houdt des Crups soude
soecken.

BESLVYT.

Wij bidde u l. Beminde ende onpartijdige Leser,
nu eens te hoozen / ende sonder passie te o-
vercreghen / het ghene dies-aengaende seg-
ghen de Lutherse Predicanten van Maegh-
denburgh Centuria 4. Capite 6. Pagina 458. Helena,
segghen sy / de moeder des Keylers, een supersti-
tiosa vrouwe, is ghereyst naer Jerusalem om aldaer
te

constituit. Eiusdem
Reginz beneficio
crux Domini tumre-
perra.

Helena divino in-
spirata consilio, aliq
rogabat, ut sibi faul-
tatem daret, cuncta
illie loca, Dominicis
impressa vestigijs, &
divinorum erga nos
operum signata mo-
nimentis purgare, at-
que destructis idolis
&c. Itaque prompto
siliij Imperatoris ad-
sensu, patefactis ad-
opera sancta thesau-
ris, adificatis basili-
cis, in loco Incarna-
tionis, Passionis, Re-
surrectionis, &
Ascensionis &c.

Helena festinavit
Hierosolymam, & se-
cuta est locum Do-
minicæ Passionis, ve-
nit ergo, & coepit
revisere loca sancta,
insudit ei spiritus ut
lignum crucis inquir-
eret.

Helena mater Im-
peratoris, mulier su-
perstitiosa, il luc pro-
fecta adoradi causâ.

cepta Domini cruce, duo templa edificari curavit.

Ipsum tamen miraculum superstitione non caret.

Relinquatur ea Socrati, & alijs hominibus superstitioni, &c.

50 Ceremonien raeckende de Pelgrimagie te aenbidden, ende ghevonden hebbende het Cruys des Heeren, heeft doen bouwen twee Kercken.

Wederom: *Centuria 4. Capite 10. Pag. 88.* Het mirakel vande vindinghe des Cruys, en is niet loof *superstitie.*

Item: *Centuria 4. Capite 13. Pag. 140.* Dieren sijn die allegaer *superstitieus*, de welke dese reyse van Helena, met 't ghene sijn te Jerusalem ghedaen heeft/verhaelen.

Wat dunct u van dese Doctoren? sijn dat niet mannen op de welke men by mag steunen / ende vast gaen? die / segghen dat welke durben plat uyt-segghen / dat Helena eene *superstitieuse* vrouwe is gheweest / daer sijn nochtans van Eusebius woerd gheseydt ghehad te hebben een godtvruchtigh ghemoet, en dat sijn die reyse aenbeert heeft / ende dat sijn ghedaen heeft ghelijckformigh aen het segghen vanden Propheet, oft volghens schrifture, als sijn die heylighe plaetsen heeft besocht / ende de ghe-eert? daer sijn van Ruffinus gheseydt woerd haer ghelijck niet ghebat te hebben aen het gheloove, ende godtvruchtigheydt des ghemoets? daer sijn van Sozomenus gheseydt woerd seer gheaffectioneert gheweest te hebben tot de Christelijcke Religie? daer Socrates. Paulinus, ende Ambrosius segghen / dat sijn hier in is gheseyt gheweest dooz het ingheven Godis, door des Heer Gheest, door de openbaeringhe Godis? Sullen dese nentwe ende eerst op-ghetomen Doctoren die durben noemen / eene *superstitieuse* vrouwe? ende alle die Out-vaders? de welke haer prijsen/van ghelijcken honden loof *superstitieus*? Weggh / wegh met dierghelijcke hermetelijckheydt / ende uyt-sinnigheydt. Verre van ons dese nentwe leeraers / als die de openbaere contrarie ghetuygenissen hebben van soo vele Out-vaders. Hier een ghelyden Anders-ghesinde, wie ghy sijn / wat fondament dat ghy moet steunen.

ter H. Landt, Graeven der Martel. &c. 58
teghen wat mannen bande eerste eentien
dat ghy moet op zeplen / om de Roomsche
Catholijcken te betoerdeelen vā superstitie.

§. IV.

Pelgrimagien tot de graeven der andere
verscheyde Heylighen.

Tot het Graf vanden H. Propheet Ezechiël
in Syrien.

Epiphanius, Anno 370.

In vitâ Ezechielis.

D'En man / Ezechiël, leyt begraven in
het landtschap van Syrien, ende vele men-
schen komen gelooopen tot sijn graf om daer
te bidden/ende hem te dienen: Ende de wijle
daer soo eene groote menighte saemen komt
tot sijn graf/de Chaldeen/ende dat sy
het lichaem souden wegh nemen / daerom
berogheleenschappen sy de Pelgrims/ende lep-
denie wederom van daer.

In terrâ Syriorum
vir illo sepultus iacet.
multique ad monu-
mentum eius con-
fluunt ad precatio-
nem, & obsequium:
sanè quando tanto
eo frequentia unâ ad
monumentum eius
conveniunt, formi-
dât Chaldæi ne eum
auferant, quapropter
egredientem comi-
tantur, & deducunt

Tot het Graf vanden H. Cyprianus, te Carthagē.

Severus Sulpicius, Anno 420.

De virtutib. Monach. Oriental. Dialogo 1. Capite 1.

Oer by saeren sijn wy af-ghebaren van
Narbona, ende dooz de geheughentisse Godts /
mi hebben doozspoedighe vaert ghehadt:
Dieft ons goet ghedocht dat wy souden
gaan naer Carthagen, om te besoecken de
plaetsen der Heylighen / maer naemelijck
om te bidden by het graf vanden Martelaer
Cyprianus.

Ante hoc trien-
nium, ubi Narbonâ
navim solvimus, ad-
eò prospera. Dei nu-
tu, navigatio fuit, li-
buit annone Car-
thaginem loca visi-
tare sanctorum, &
præcipue ad sepul-
chrum Cypriani Mar-
tyris adorare.